Published and distributed under permit (No. 781), authorized by the Act of October 6, 1917, on file at the Post Office of Jersey City, New Jersey. — By order of the President, A. S. BURLESON, Postmaster General.

СВОБОДА SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ДНЕВНИК — UKRAINIAN DAILY

УРЯДОВИЙ ОРГАН ЗАПОМОГОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ.

OFFICIAL ORGAN OF THE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION, Inc.

ТРИ ЦЕНТИ | РІК XXX. | Число 187. | Джерзи Сіті, Н. Дж., понеділок, 14. серпня, 1922. | VOL. XXX. | No. 187. | Jersey City, N. J., Monday, August 14, 1922. | THREE CENTS

ЗЕЛІЗНИЧИЙ СТРАЙК ШИРИТЬСЯ

ШІКАҐО, 11. серпня. — З ріжних частий краю доносять про дальше поширювання зелізничого страйку на робітників, удержуючих рух, та про задержанне зелізничого руху на кількох лініях.

Межи иншим задержано рух на кількох лініях в стейтах Юта, Илиной та Каліфорнії. Страйк обняв уже лінії Садерн Пасифик, Юніон Пасифик та цілий ряд менчих ліній. Він грозить обняти вже в короткім часі такі великі зелізниці, як Шікаґо Ґрейт Вестерн, Илинойс Сентрел та Вобеш.

ЛОС АНДЖЕЛЕС, Каліфорнія, 11. серпня. — Наслідком виходу на страйк робітників кількох каліфорнійських зелізничих ліній 12 пасажирських поїздів з якими півтретя тисячею пасажирів не могли виїхати або станули серед дороги.

В декотрих случаях зелізнича залога перервала роботу, як поїзд був на пустині або серед степу.

ПОЇЗДИ ЗАДЕРЖАН[illegible]ЕД СТЕПІВ ТА ПУСТАРІВ

СОЛТ ЛЕЙК, Ю[illegible] серпня. — Наслідком приказу урядів „чотирох великих юн[illegible]" не прийшли до роботи машиністи, кондуктори, пічкурі т[illegible] рейнмени на Денвер енд Ріо Ґранде Вестерн, через що ве[illegible] поїздів, тягарових та особових не могло відійти з ріжних точок на сій лінії.

ПРИЧИНИ ЗАВІШЕННЯ ПРАЦІ

В більшости случаїв робітничі юнії подають за причину завішення праці те, що зелізниці понанимали до охорони зелізничої власности бандитів; юнії грозять, що робітники не вернуться до роботи так довго, поки зелізниці не вицофають сих сторожів.

В декотрих случаях робітники покинули роботу, подаючи за причину невідповідне заосмотренне зелізниці в потрібні до належитого руху причандали. В однім чи двох случаях робітники отверто заявили, що вони покидають роботу й виходять на страйк для симпатії зі страйком робітників в зелізничих варстатах.

СТРАЙКАРІ НЕ СЛУХАЮТЬ ПРИКАЗУ ЮНІЇ

КЛІВЛЕНД, Огайо, 11. серпня. — В. Ґ. Лі, президент юнії зелізничих трейнменів, приказав всім трейнменам зелізниці Санта Фей, які вчора вийшли на страйк, вернути назад до роботи.

Свій приказ Лі мотивує тим, що вони вийшли на страйк без належитого поручення від робітничої юнії. Про свій приказ Лі повідомив уряд зелізничого підприємства.

Покищо ще мало робітників-страйкарів послухало приказу Лі.

ПРЕЗИДЕНТ МАЄ ВІДБУТИ КОНФЕРЕНЦІЮ З ПРЕДСТАВНИКАМИ ЗЕЛІЗНИЦЬ

ВАШІНҐТОН, 11. серпня. — Завтра о годині три на пяту президент Гардинґ має відбути конференцію з представниками зелізниць і має від них приняти заяву про їх рішенне в справі пропозиції Гардинґа щодо покінчення страку зелізничих варстатів.

Яка має бути відповідь представників зелізниць, се вони держать в строгій тайні. Представники рішилися на відповідь на своїм засіданню, котре відбулося нині в Ню Йорку, а котре тревало 9 годин.

ВЛАСТИТЕЛІ КОПАЛЕНЬ ТВЕРДОГО ВУГЛЯ ГОДЯТЬСЯ НА КОНФЕРЕНЦІЮ

КЛІВЛЕНД, Огайо, 11. серпня. — Представники властителів копалень твердого вугля повідомили Джапа Луиса, голову майнерської юнії, що вони годяться зійтися з представниками юнії, щоби установити основи нового контракту.

КОНФЕРЕНЦІЯ В СПРАВІ МЯГКОГО ВУГЛЯ СТАНУЛА НА МЕРТВІЙ ТОЧЦІ

КЛІВЛЕНД, Огайо, 11. серпня. — Конференція межи представниками властителів копалень мягкого вугля та майнерами станула на мертвій точці та тепер нема вже надії, щоби вона потрафила в близькій будучности полагодити суперечку, що стала причиною довгого страйку.

Конференція станула на мертвій точці після того, як субкомітет для установлення висоти робітничої заплати радив цілий день і не міг згодитися на ніяку спільну основу згоди.

На нещасте для майнерської організації, в її рядах почалися суперечки межи провідниками, коли голова стейтової илинойської організації Фаринґтон заявив, що його організації не буде вязатися постановами спільної конференції, але буде старатися заключити з илинойскими копалнями осібну умову.

СЕНАТ ЗА НАДАННЄ ПРАВА НОРМУВАТИ МИТА

ВАШІНҐТОН, 11. серпня. — Сенат постановив нині по довгій та горячій дебаті признати президентови право нормувати до певної міри мира на ріжні заграничні товари.

Закон не признає президентови таких широких прав, як се пропоновано було з початку. Він має право змінятя лишень тисячні части уже установлених мит, а його право має кінчитися дня 1. липня 1924. року.

Мимо сього проти закона піднеслася остра опозиція. Одні сенатори доказували, що такий закон дає за широкі права президентови, а відбирає конґресови важні привілеї; другі називали закон доказом непідготовання сенату до своїх законних обовязків.

АКЦІЯ ЗА ЮНІЙНИМИ БАНКАМИ

РАЧЕСТЕР, Ню Йорк, 11. серпня. — Кравецька юнія Амалґамейтид Кловдінґ Веркерс оф Америка задумує оснувати в кількох містах Злуч. Держав свої банки, в яких малиби складатися юнійні фонди та ощадности членів і других людий.

АМЕРИКАНЦІ РАТУЮТЬ ПЕТРОГРАД ВІД ХОЛЄРИ.

Американські ратункові урядники, що перебувають тепер в Петрограді, відкрили, що міська вода, пливуча водопроводами, має в собі холєричні заразки. Вони сейчас очистили водопроводи при помочи 50 тон вапняної хлориди і ратували в сей спосіб тисячі людий від смерти.

Рівночасно Американська Ратункова Адміністрація вела на широку скалю щепленнє населення Петрограду проти холєри. Завдяки сій діяльности Американців, недуга, що ще в серпни 1921. року була повсеседневним явищем в Петрограді, тепер просто пропала без сліду.

АМЕРИКАНСЬКИЙ УРЯД ПОЧИНАЄ НОВУ НАГІНКУ НА КОМУНІСТІВ.

Департамент справедливости арештував недавно комуніста Ковальського що має бути бувшим большевицьким урядником з Росії. Проти нього розпочато слідство за аґітацію серед американських жовнірів, щоби потім вислати його зі Злучених Держав.

Рівночасно з тим департамент справедливости починає на широку скалю слідство проти всіх комуністичних аґітаторів в Америці, стараючися розкрити, при помочи котрих явних орґанізацій велася большевицька пропаґанда та стільки вона послугувалася потайними товариствами.

АРЕШТ ЗА ЗАЛИЦАННЯ ДО МУЖА.

Одна італійська іміґрантка, пані Бенефанто, запізвала паню Мартеані з Ню Йорку за 20,000 долярів відшкодованнє за те, що вона забрала її любов її мужа. Починаючи процес, позовничка вибрала проти пізваної варант (дозвіл арештовання) і справді дала її арештувати. Суддя пустив обжаловану аж тоді, як обжалована зложила бонд в сумі півтора тисячі долярів. Частину запоруки дав муж позовнички.

Має се бути перший случай в історії нюйорського стейту, щоби жінка була арештована за забраннє любови чужого мужа.

СТРАШНА ВІТРОГА В КИТАЮ.

Зі столиці Китаю Пекінґ доносять що дня 2. серпня навістив повіт Сватов положений над морем яких 250 миль на північ від Гонґконґ, страшний гураґан Уряд уже покінчив обчисленнє жертв страшної бурі і прийшов до переконання, що в той день погибло від вітру не менче як 50,000 людий. Після обрахунку американського консуля в Сватов яких 100,000 людий находиться наслідком гураґану без даху над головою.

ШОФЕР ВРАТУВАВ РОДИНУ ПЕРЕД ОГНЕМ

Один нюйорський шофер, С. Блейкі на імя, ідучи раненько одною вулицею Бруклина, побачив на третім поверсі одного дому полумінь. Він сейчас попросив другого шофера зателєфонувати по пожарну сторожу, а самий вдрапався на віконну заслону сусідного будинку, а з неї переліз на горіючий дім. Тут своїм криком розбудив наперед родину, в котрої помешканню горів огонь. Муж, жінка та 17-місячна дитина показалися незадовго в вікні, але не могли злізти на низчий поверх через огонь. Блейкі підійшов до них попри полумінь і поміг їм дістатися на землю.

ЦЕРКОВНА КОРОВА.

Волдов Смит, проповідник презбитеріянської церкви в малім місточку Ґрінсборо в Північній Каліфорнії, впав на цікавий спосіб допомоги бідним членам церкви. За його порадою церковна громада купила корову, і сю корову віднаймають за пів даром бідним родинам сеї церкви, котрі мають богато дітий, а власними силами не можуть купувати достаточну скількість молока. Перша корова, куплена на його домаганнє, (її називають „церковною" або „громадською" коровою) дає чотири ґальони молока денно кормить ним сім родин. Удержаннє її не коштує богато, бо звичайно котрась з родин, покористуючихся її молоком, може дати хлопця до її стереження, як вона пасеться на публичнім ґрунті. Гроші, які церков досі видавала на допомогу бідним членам громади, складається тепер на закупно другої корови. Займається сим осібний „комітет церковних коров".

РОЗБИТТЄ ВОЄННОГО КОРАБЛЯ.

На пісковій мілині коло Пойнт Амур в морськім проливі Бел Айел на Новій Фунляндії (на східнім березі Канади) загруз англійський воєнний корабель „Ролей". Корабель кружляв здовж берегів канадійського півострова Лябрадора і підчас тяжкої мраки йому й случилася пригода. Правда, всіх 800 моряків до одного виратувано на лодках і висаджено на безлюднім місци, звідки їх перевезуть до Галифаксу, але корабля вже відай не вратують і він цілий пропаде від удару морських филь.

„Ролей" належав до типу воєнних кружляків. Мав він 9.750 тон містоти, а збудовано його підчас війни для боротьби проти німецьких підводних лодок. Заким однак покінчено його будову, війна вже покінчилася, і опісля англійське міністерство війни мали великі клопоти з винайденнем для нього відповідної роботи. Наконець вислано його в дорогу довкола Лябрадора, де він і налетів на піскову мілину.

Цікаве, що в час катастрофи на ньому був англійський віцеадмірал Віліям Пейкенгейм.

СХІДНА ГАЛИЧИНА І СХІДНО-ГАЛИЦЬКІ ЖИДИ.

„Слово Польске" довідується з добре поінформованого жерела, що представник східно-галицьких Жидів при Галицькім Уряді, Др. Вальдман, предложив перебуваючому під сю пору у Відні Морґентавови меморіял, в якім домагається іменем східно-галицьких Жидів „визнання Західно-Української Републики й відірвання Східної Галичини від Польщі".

ВИБОРИ В СХІДНІЙ ГАЛИЧИНІ.

Як доносить „Хвиля", польські посли зі Східної Галичини відбули нараду, на якій застановлялися, чи у Східній Галичині розписувати вибори до польського сойму, чи ні. Посли Старовейскі й Котуля дораджували, щоб у Галичині не розписувати виборів і лишити той самий режім, що й нині тут панує, бо розписаннє виборів викликалоб дуже поганий настрій до Польщі на вересневій сесії Союза Народів, яка буде займатися також східно-галицькою справою.

СЕМИЙ МІСЯЦЬ „В ТОКУ ЗАЛАТВЛЕНЯ".

Громадяни с. Щепятин, равського повіту, внесли 15. грудня 1921 р. до Львівського Воєвідства подання о затвердження статутів для читальні „Просвіти" в їх селі. На це перед шести місяцями одержали з равського Староства заборону починати якунебудь освітну діяльність.

4. мая 1922 р. в повисшій справі внесла філія „Просвіти" в Угнові через староство в Раві руський урґенс з просьбою о приспішення за твердження статутів та до нині не вдино їх успіху.

ПОЛЬСЬКЕ ПОСОЛЬСТВО В ХАРКОВІ.

Польський уповноважений в Харкові — Берензон відкликаний до Варшави, де його назначили на инше становище. Тимчасову управу справами польського посольства в Харкові поручено польському ґенеральному конзулеви Хорватови. (Рпр.).

ЛОНДОНСЬКА КОНФЕРЕНЦІЯ ГОДИТЬСЯ В ДЕЯКИХ ТОЧКАХ

ЛОНДОН, 11. серпня. — Премієри Лойд Джордж, Пуанкаре та Тевніс відбули нині довірочну семигодинну конференцію, на котрій розбирали з одної сторони французьке домаганнє зажадати від Німеччини „практичних ґарантій" щодо сплати зобовязань, а з другої сторони англійську пропозицію про дальше трактованнє Німеччини.

З огляду на те, що знатоки конференції заявилися проти практичности „практичних ґарантій", жаданих Францією, наради оберталися довкола пропозиції Анґлії, щоби Німеччині признати якусь морaторію (проволоку в сплаті довгів).

Франція в части вже приняла думку Анґлії та згодилася на відосланнє анґлійської пропозиції до субкомітету фінансових знатоків.

ГРИНЬКО В БЕРЛІНІ

БЕРЛІН, 31. липня. (Вм. кор. „Свободи"). — Народний комісар освіти в совітській Україні Гринько прибув до Берліна, щоб тут — як офіціяльно повідомляється — познакомитися з тим, як стоїть справа народної освіти в Німеччині, встановити звязок між педагоґічними кругами Німеччини та України, а рівно щоб вияснити можливість закупна та замовлень для потреб народної освіти на Україні.

Комісар Гринько — найщиріший Українець серед большевицьких комісарів.

ПОВСТАНЦІ НА ПОДІЛЛЮ

БЕРЛІН, 28. липня. (Вл. кор. „Свободи"). — Телеґрафічна аґенція „Руспрес" повідомляє з Варшави, що туди надійшли відомости про поширенє повстанчого руху на Поділлю. Загальна кількість оперуючих у тім районі повстанців доходить до 20.000.

Є чутка, що повстанці заняли Камянець Подільський, де перебили большевицьких комісарів. Місцева залога почасти прилучилась до повстанців, почасти-ж одступила на схід.

КЛОПОТИ НІМЕЧЧИНИ З МОНЕТОЮ

БЕРЛІН, 11. серпня. — Німеччина знов пустила нині в обіг коло півдесята міліярдів нових паперових марок, збільшуючи в той спосіб суму німецького паперового гроша до 211 міліярдів 500 міліонів марок.

Коли чутка про се розійшлася на берлінській біржі, німецька марка сейчас впала в ціні в порівнанню зі заграничними грішми. Попереднього дня вона платилася по 680 за одного американського доляра, нині рано вона підскочила на 835, а сполудня спала знов до 870 за доляра. Перед замкненнем біржі доляр підскочив навіть до 900 марок, що викликало правдішню поляку на біржі.

ФРАНЦІЯ ПРОГАНЯЄ НІМЦІВ З АЛЬЗАЦІЇ

ПАРИЖ, 11. серпня. — Франція приказала нині депортувати (відправити) з Альзації 500 Німців.

В зарядженню уряду називається сих 500 людий „небажаними Німцями", а поступок уряду є відплатою за німецьке становище, вороже відшкодованню для французьких посідачів німецьких дорогоцінних паперів.

Приказ депортації виданий був нині о годині 8 рано, а виконаний має він бути до північи суботи.

АМЕРИКАНЦІ БУДУТЬ ПОМАГАТИ ЕВРОПЕЙСЬКИМ ПРОТЕСТАНТСЬКИМ ЦЕРКВАМ

КОПЕНГАҐА, Данія, 11. серпня. — Нині відбулася тут конференція европейських протестантських церков, яка радити має над економічними та духовними умовами сих рецков в Европі.

В конференції бере участь 90 офіціяльних делеґатів, представляючих 24 держави та 60 віроісповідань. Межи ними є кількох американських делеґатів.

Американці в своїх промовах зазначували згідно, що американські протестанти думають помагати своїм співвірним в Европі на всякий можливий спосіб. Один Американець згадував про велику ролю, яку американські церкви грають в допомозі голодуючим в Росії.

НІМЕЧЧИНА СВЯТКУЄ РІЧНИЦЮ СВОЄЇ РЕПУБЛИКАНСЬКОЇ КОНСТИТУЦІЇ

БЕРЛІН, 11. серпня. — Всі берлінські і позаберлінські ґазети заявляються нині за урочистим святкованнєм ухвалення так званої ваймарської конституції, на котрої основі Німеччина стала републикою.

Президент Еберт видав до німецьких горожан публичну проклямацію про се національне свято, і в ній зазначує, що Німеччина потребує тепер єдности, справедливости та свободи.

На памятку національного свята держава видала тисячу три-маркових монет з написю: Конституція з 11. серпня 1922.

ВИПАДОК З МАШИНОЮ ДО ЛІТАННЯ

ПАРИЖ, 11. серпня. — Нещасний випадок случився на полях Клермон-Феран, на котрих Едмунд Елен, представник американського інжинерського товариства для літання без помочи мотору, робив від кількох днів дуже успішні спраби зі своєю машиною.

Наслідком наглого ослаблення вітру літак Елена впав на землю і скотився по збочи горба разом з кількома видцями, що там стояли. Машина поломилася, але летунови нічого не сталося. Він надіється направити машину і вести дальше свої спроби. Він потрафив уже удержатися у воздусі 107 секунд.

"SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDED 1893.
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays, at 83 Grand Street, Jersey City, N. J.
Owned by the Ukrainian National Association, Inc.

Edited by Editorial Committee.

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911, under the Act of March 8, 1879.
Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.

SUBSCRIPTION RATES:		ПЕРЕДПЛАТА.	
Three cents the copy.		Поодиноке число три центи.	
One year	$ 7.00	На рік	$ 7.00
Six months	$ 3.75	На пів року	$ 3.75
Three months	$ 2.00	На три місяці	$ 2.00
Foreign ond Jersey City Rates.		В Джерзи Сиѓі і заграницею.	
One year	$10.00	На рік	$10.00
Six months	$ 5.00	На пів року	$ 5.00
Three months	$ 2.75	На три місяці	$ 2.7

За кожду зміну адреси платиться 10 центів.

Телефон „Свободи": 498 Montgomery. Тел. У. Н. Союза: 1838 Montgomery.

За оголошення редакція не відповідає.

З Канади належить висилати гроші лише на т. зв. Foreign Money Order.

Адреса: "SVOBODA", 83 GRAND STREET, JERSEY CITY, N. J.

ХТО ВИНУВАТИЙ ЗА ДВА ВЕЛИКІ СТРАЙКИ?

Коли на початку вуглевого страйку підняли були юнійні представники закид, що до згоди з робітниками не пускає вуглевих підприємців ґрупа великих капіталістів з Ню Йорка, яка завзялася зломити робітничі орґанізації за всяку ціну, то сю заяву наперед вуглеві підприємці а за ними й більшість американських ґазет підняла на глум.

Тимчасом сей закид робітничих юній найшов потверджене, і то зі сторони члена капіталістичної кляси. Є ним ніхто инчий, як один з найбогатших людий в Злучених Державах, американський автомобілевий маґнат, Генрі Форд. В розмові з ґазетярами, яку він мав на своїм літнім пароході, він сказав, що головну вину за теперішні два страйки, вуглевий та зелізничий, поносять таки ті люди, на котрих ще кілька місяців тому робітничі юнії показали пальцем.

На думку форда, в американськім промислі не буде мира так довго, поки він буде стояти під диктатурою жмінки самолюбних та нахабних богачів, які не знають ніякого другого закона, кромі власної наживи. З усіх бомб, які пускав Форд, його виступ проти всемогучих диктаторів з Вол Стріту, певно найбільша бомба.

ВИРВАЛОСЯ.

До нюйорського порту приїхала кілька днів тому одна Полька, яка працювала для Американської Ратункової Адміністрації серед польських втікачів з Росії. При своїм висіданню з корабля вона говорила з представником одної нюйорської американської ґазети і при тій нагоді нарікала на американські іміґраційні законні обмеження, які, на її думку, бють передусім молоде поколінне іміґрантів, бо до Америки через сі обмеження вхоплюється велике число старців та калік, запираючи тим самим дорогу молодому поколінню іміґрації, для якого Америка булаби справді краєм спасення.

При тій нагоді польська самаританка мимоходом розкрила неправдивість польскої аґітації, яка від якогось часу почала з підозрілою правильностю засмічувати декотрі американські ґазети. Писалося в ріжних підшептаних новинках, і „звітах з промислового руху в Польщі", що нема нічого кращого в світі як життя в „східних провінціях" Польщі. Сю пропаґанду дементує нехотячи „польська самаританка", кажучи, що в „Східній Польщі" всяке життє справді завмерло і не дає найменчого вигляду для молодої людини.

ЩЕ ОДНІ ПОПЕКЛИСЯ НА РОБІТНИЧІМ РАЮ...

Приходить вістка з Росії, що в сибірських копалнях піднявся проти большевицького уряду новий бунт. Сим разом бунтується 500 американських „промислових робітників" (членів синдикалістичної орґанізації Промислових Робітників Світа, званої коротко „Ай-Даблю-Даблю").

Ще будучи в Америці, сі горячі революціонери наслухалися гарних большевицьких пісень про комуністичний рай в Росії. Вони повірили большевицьким кобзарям, як сему зрештою повірили й декотрі наші робітники. Не довго думаючи, пів тисячки сих революційних козарлюг, повних великої віри в великі слова, вибралося покоштувати власним язиком сього комуністичного меду, що таким гарним запахом пахнув з большевицької пропаґандистичної літератури в Злучених Державах. Видно, не хотіли американські революціонери пропустити нагоди побачити рай ще на сьому світі. Не могли зрозуміти, як може бути десь рай, аби в ньому їх не було.

Поїхали! Большевицькі комісарі приняли їх з отвертими руками на отвертій брамі до отвертого пролетарського раю. Їх витали промовами про обєднанне російського та американського пролетаріяту для боротьби з ворогами революційної Росії. Провідника Ай Даблю-Даблю витано опісля на конґресі московського інтернаціоналу і поставлено його імя в почесний межинародний комітет. Здавалобся, справді рай!

Та Американці скоро побачили, що в большевицькім раю не все так, як написано в большевицьких аґентських ґазетах в Америці. По скінченню парад, на котрих їх ужито для дурення Москалів, що мовляв і американський пролетаріят з московськими большевиками, комісари післали Американців в майни та сталеві фабрики. Се певно був перший удар для людий, що їхали в Росію з надією поїсти білого комісарського хліба. Та се не перший удар. Показалося, що робити треба було тяжко, а їсти в тім робітничім раю не було навіть тільки, що в „проклятім американськім пеклі". Босі і голі, з порожним черевом товкли вони камінне вугілля, поки не побачили, що се все безвиглядна справа. Тепер вони через своїх двох товаришів, що залишилися в Латвії, стараються випросити в Америці складку на поворот до рідного краю. Вони просяться: „Збирайте нам на дорогу до Америки. Ми вам за те роскажемо багато фактів про комуністів."

І Америка певно зложить. Бо Америка власне хоче як найбільше фактів про комуністів та про комуністичний рай, уготований комуністами для робітників і селян.

ЩО ТАКЕ ПІДКАРПАТСЬКА РУСЬ?

(Територія й населення).

Отсим питаннем повинен я був зачати свої листи про Підкарпатську Русь. Бо без відповіді на це питання не можна навіть при вичерпанні огляду Підкарпатської Руси на всіх ділянках життя зясувати собі цілий образ Підкарпатської Руси. Бо це поняття, яке має пересічний Українець із українських підручників про Карпатську Русь, не відповідає теперішній дійсности. Територія заселена Русинами, яка колись в цілости по той бік Карпат належала до Мадярщини, тепер поділена аж на 4 части, а руське населення належить до чотирох держав, а саме: сама Підкарпатська Русь, й руська часть на Словаччині до Чехословацької републики, до Мадярщини й до Румунії, а навіть до Сербії. До **Румунії** належить вишівський округ над рікою Вишова й села Вел. Тернова, Ремеша, Гута, Крочунове, Луг, Мал. Бичків і колишня столиця Сиґіт. До **Мадярщини** належать соболчанські кольонії, Дравці, села над Тисою й чимало інтеліґенції, яка розбрилась по Мадярщині й не може рішитися вернути до рідного краю. Разом число Русинів під Мадярщиною виносить понад 10.000 душ. До **Югославії** належать т. зв. бачванські Русини, яких число доходить до 30.000. До Словачини належить етноґрафічна руська часть ужгородської жупи (давнійший мадярський комітат), дальше земплінська, шаришська, спішська, й часть абуйської. Число доходить до 200.000 Словацька статистика виказує всего 135.-000, але на ній не можна базуватися, бо була переведена сильно тенденційно.

Нинішна автономна т. зв. Підкарпатська Русь має 12.740 квадратових кільометрів = 1,214.-376 катастральних морґів = 1,-274.094 гектарів й обіймає також частину мадярської етноґрафічної території. Після статистики з 1920 р., поданої півурядово до загального відома має ця територія 604.595 мешканців, з того Русинів 375.000 [Rusinu 320.000, a 55.000 Rusu (Москалів)], Мадярів 100.000, Чехословаків 20.000, Німців 10.-000, Жидів 82.000, Румунів 11.-000, решта инші. Населення це творить 4.2% населення цілої републики. Славян є 60.7% (в републиці є 63.5%). Українську мову знає 70%, мадярську 40%, жидівський жаргон 15%. Процентово представляється територія так:

Русини	70%
Мадяри	14%
Жиди	10%
Німці	3%
Чехи і Словаки	2%
Румуни й инші	1%

З населення є 60%, тобто приблизно 400.000 рільників. В 1921. було тут 453 села з 111.821 хат.

Границю має Підкарпатська Русь усталену лиш од Східної Галичини (севрський договір). Решта границь усталюється при помочи ріжних комісій із сусідними державами.

Ціла Підкарпатська Русь — це гори. Всего одна пята території припадає на низ, який тягнеться в ширині 4 км від сходу понад Тису, а аж потім розширюється.

Низ цей дуже урожайний, але декуди сильно мочаруватий, пр. сам Чорний мочар обіймає 28.684 катастр. морґів. Причина мочаруватости та, що часто заливають доли води, які дуже легко по дощах збираються. Тиса є декуди положена вище рівнин й немає куди воду спустити.

З території 2,214.376 катастральних морґів є державного маєтку 629.350 кат. м. Забраного державою й підлячаючої земельній реформі области є 470.000 кат. м.; решта посілости в величині від 250—50 кат. м. = 250.000 кат. м.; церковних і монастирських. 10.000 кат. м., урбаріяльні і громадські ліси коло 400.000 кат. м., отже на дрібних рільників (коло 400.-000) припаде до 450.000 кат. морґів, отже на душу близько 1 кат. морґ. Але не всюди однаково. В деяких громадах припадає на душу всего 600 квадр. сяжнів землі, а інколи й менше. Коли взяти під увагу, що стан управи землі є тут дуже примітивний, дві треті землі лежить облогом — то нікому не буде дивно, що правительство чеське мусить довозити на Підкарпатську Русь 3.000 ваґонів збіжа річно.

Поділ території після якости виглядає так: ½ ліси, одна трета пасовиска й луки, одна пята орна, одна десята огороди, 0.3% винниці (всіх винниць 3.-492 гектарів).

Не диво, що голод на землю при такім великім стані неужитків та при сконцентрованні земельної власности в руках одиниць є дуже великий. Держава старається перевести добру земельну реформу, але мусить це робити дуже обережно й поволи, маючи сумний довід із земельними реформами в инших державах. Переводить реформу земельний уряд в Празі, який має ту свою експозитуру, а ця має ще дві експозитури на провінції, а також при кождім окружнім начальникові пасовиськовий виділ. Державний земельний уряд в Ужгороді дає землю лиш під будову, а решта дають в наєм (пасовиска й ораниці). Лісів ще не ділять нігде.

Про адміністраційний поділ, природні богацтва, промисл і торговлю, кооперацію, банковість та инше пишу в слідуючих листах.

ПОСВІДКА.

До Хв. Редакції „Свободи"
в Джерзи Сіти, Н. Дж.

Виділ українського академічного товариства „Січ" посвідчає отсим відбір пересланого Вами в залученню до письма з дня 21. червня с. р. чеку ч. 25,-23525 на суму 10 американських долярів. За цю жертву просимо Хв. Редакцію незнаним нам поіменно жертводавцям зложити прилюдно подяку в нашім імени.

Залишаємось з глибоким поважаннем,

ЗА ВИДІЛ ТОВ. „СІЧ":
Т. Марітчак, голова.

Олександер Колесса.

РАБАМ.

Ой, прийде суду день — зближаєсь суд над вами
Гидкі продажности і ложі сївачі!
З борців ви ґлумились, а корчились рабами
І нарід повели під ворога бичі...

Для вас життєм були вельможів лесть, похвала
І ласка їх — обман і плата, і поклін...
А тим часом юрба в крови й тюрмах конала
І вам у слід гуде стотисячів проклін!

НА ПОМІЧ БІДНОМУ АРТИСТОВИ.

Приятелі бідного українського артиста в Ню Йорку, д. МИХАЙЛА ЗАЗУЛЯКА котрому лікарі порадили виїхати в гори для поратовання здоровля, просять отсею дорогою земляків в Америці, щоби своїми датками допомогли йому в сьому хвилевому горю.

Жертви проситься послати на адресу: „SVOBODA", 83 Grand Street, Jersey City, N. J.

Виказ жертв буде поміщений у „Свободі".

Досі зложили:

о. И. Чаплинський, Перт Ембой, Н. Дж.	$5.00
о. П. Понятишин, Нюарк, Н. Дж.	5.00
о. В. Лотович, Бруклин, Н. Й.	2.00
о. Н. Підгорецький, Ню Йорк, Н. Й.	2.00
Л. Ц.	1.00
Г. Д. Л.	1.00
Др. С. Демидчук, Ню Йорк, Н. Й.	1.00
о. В. Сполітакевич, Йонкерс, Н. Й.	1.00
Разом	$18.00

ГАЛИЦЬКІ МОСКВОФІЛИ.

РОЗЛІМ НА ДВІ ҐРУПИ.

(Від власного кореспондента).

Теперішнє панування польської окупаційної влади в Галичині є продовженнем того стану, в якім знаходилася Галичина під Австрією. Під Австрією український нарід Галичини був поневолений Поляками і тепер так само. Правда, теперішній польський гнет над українським народом богато тяжший, бо в Австрії Поляки мусіли числитися з австрійським державним ладом, а тепер не числяться з нічим.

Одним з наслідків польського гнету над українським народом під Австрією було ГАЛИЦЬКЕ МОСКВОФІЛЬСТВО.

В його основу лягла думка, що український нарід Галичини не може власними силами встаяти проти польського напору, який має за собою Австрію, та що єдиний ратунок українського народу Галичини перед польським напором лежить у Росії. Треба признатися до єдности з московським народом, приняти його мову й культуру за свою рідну, а тоді могуча Росія захистить своїх „галицьких братів" перед польським напором.

Пізнійше ся основна ідея галицького москвофільства викривилася на стільки, що головною цілю москвофільства стала не боротьба з Поляками, тільки боротьба з українським національним рухом.

Український національний рух був запереченнєм „єдности єдиного великого російського народу" як в національно-культурній так і в національно-політичній области.

Український національний рух ставив українську мову й українську культуру як мову й культуру окремого, самостійного народу, а в дальшім розвитку дійшов також до ідеалу державної самостійности українського народу.

В межах російської держави український національний рух зустрівся з ворожим становищем російського правительства і цілого московського громадянства. Поза межами російської держави, куди не сягала власть російського правительства, боротьбу проти українського національного руху взяли на себе галицькі москвофіли, які мали в сій боротьбі матеріяльну і моральну допомогу Росії.

В сій боротьбі галицьких москвофілів проти українського національного руху галицькі москвофіли дійшли до того, що з ворогів стали союзниками Поляків. Злучила їх спільна ціль: і Поляки і москвофіли хотіли здавити український національний рух.

Поляки думали собі при тім: „Коли-б нам при помочи москвофілів удалося спинити розвиток українського національного руху! А самі москвофіли нам не страшні, бо Австрія не допустить до того, щоби в Галичині запанувала московська мова й культура!"

Москвофіли знов думали так: Коли-б нам при помочи Поляків удалося спинити український національний рух! А Поляки нам не страшні, бо як Галичину забере Росія, то зробить кінець польському пануванню!

На сих основах повстав у Галичині польсько-москвофільський союз проти Українців. Зазначився він зовсім виразно від 1908 р. Важнійші його прояви: підпиранне москвофілів при соймових виборах 1908 р., всеславянський конґрес в Празі 1908 р. і в кінці процес проти Бендасюка і товаришів в 1914 р., яких, поставлених перед суд за аґітацію в користь Росії, польський суд присяжних, отже суд, зложений з польських громадян, признав невинними.

У своїм внутрішнім розвитку галицьке москвофільство розпалося коло 1910 р. на дві ґрупи: „старих" і „молодих".

Галицьке москвофільство було від самого початку реакційне, противне новочасним демократичним ідеям. Молодше поколінне галицьких москвофілів старалося надати москвофільському рухови більше поступовий, демократичний характер, щоб могти успішно конкурувати з демократичним українським національним рухом.

Се була одна причина спору між „старими" й „молодими".

Друга причина спору була ось-яка: Старі були в своїм москвофільстві обережні. Говорили про єдність українського народу Галичини з „єдиним великим російським народом", але ані не вживали московської мови (якої переважно не вміли), тільки витворили собі окрему москвофільську мову (т. зв. „язичіє"), ані не казали, що хочуть Галичину прилучити до Росії, тільки удавали вірність австрійській державі і Габсбурській династії.

За те молоді були в своїм москвофільстві дуже радикальні. Почали заводити в москвофільських виданнях, в москвофільських товариствах московську мову й голосно говорити про прилученне Галичини до Росії.

З сих причин між „старими" й „молодими" наступив розлім.

Одначе обі ґрупи стояли в приязних відносинах до Поляків. „Старі" мали ласку в тих Поляків, що держалися Австрії. Ті Поляки хотіли зробити з старих москвофілів єдиних представників українського народу в Галичині і при їх помочи поборювати український національний рух. Знов молоді москвофіли стояли близше до Поляків москвофільського напрямку, які були в опозиції до Австрії.

* * *

З вибухом світової війни ті самі Поляки, які підпирали москвофілів проти Українців, старалися перед австрійськими властями представити цілий український нарід як перенятий ворожим духом проти Австрії і прихильний до Росії. Почалися страшні переслідування українського народу за москвофільство. Жертвами сього переслідування були як Українці так і москвофіли. А КАТАМИ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ були Поляки. Польські урядовці й офіцири знаходили особливу приємність в тім, щоб як найбільше Українців вивішати або бодай вкинути до таборів інтернованих на повільну смерть від знущань, голоду і пошестий.

Зрозуміла річ, що в таких обставинах часть москвофілів зовсім притихла. А друга часть виїхала разом з російським війском, коли воно уступало з Галичини до Росії.

* * *

Прийшла революція в Росії, почалася будова української держави. Захиталися самі основи москвофільства. Бо коли український нарід утворить свою національну державу, то ціла москвофільська ідеольоґія, ніби то український нарід є часть „єдиного великого російського народу", розсиплеться в порох.

* * *

Одначе будова української держави не пішла так, як бажалося. Одна часть України знаходиться під московською окупацією, друга під польською окупацією.

Галицькі москвофіли знов підносять голову. Було їм се тим лекше, що вся увага польської окупаційної влади була звернена проти Українців. Москвофіли могли далеко свобіднійше орґанізуватися. Вони відновили свою орґанізацію, свою пресу.

Основна ідея галицького москвофільства остала така сама яка була перед світовою війною. Вони кажуть, що нема окремого українського народу, не може бути окремої української держави, що український нарід є часть „єдиного великого російського народу, що Україна мусить творити часть російської держави.

З окрема що-до Галичини москвофіли заступали думку, що вона є „російська земля" і тому не повинна належати до Польщі Се становище москвофілів супроти окупаційної влади Польщі було причиною, що дехто з Українців був за порозуміннєм з москвофілами, щоб разом з ними утворити „єдиний фронт" проти Польщі.

Як-раз перед роком ся справа була боговорювана на зїзді української народньої трудової партії і в пресі і тоді я писав про неї докладнійше в „Свободі".

З цілої дискусії найцікавійше було ось-що: Коли згадані українські круги вказували на те, що москвофіли можуть повернутися до українства, москвофіли в своїм орґані різко відповіли, що Українці говорять „глупость". Далі заявили, що власне світова війна виказала, що ніякої української держави не може бути. Тому не вони, москвофіли, тільки Українці повинні навернутися.

Зреорґанізувавшися після війни, і „старі" і „молоді" москвофіли опинилися в одній орґанізації.

Тимчасом Поляки почали на ново свою гру поборювання Українців москвофілами. Відобрали від Українців „Народній Дім" і установили правительственним комісарем москвофіла Лісковацького. Потім відобрали від Українців Ставропигейський Інститут і знов установили в нім москвофільську управу.

На сім тлі наступив знов розлім між „молодими" і „старими" москвофілами.

„Старі" кажуть, що треба користати з помочи Поляків і при польській помочи укріпити москвофільську партію. „Молоді" знов кажуть, що не треба служити Полякам за орудлє проти Українців, тільки треба так само, як Українці, домагатися усунення польської окупації з Галичини.

В останніх часах відбулися у Львові два москвофільські зїзди.

Найперше зїзд дотеперішньої москвофільської орґанізації, на якім перевагу мали „молоді".

Потім зїзд „старих", які заложили собі окрему орґанізацію і видають окрему ґазету „Русскій Голосъ".

СЯ ОРҐАНІЗАЦІЯ „СТАРИХ" ІДЕ ЯВНО З ПОЛЯКАМИ.

Одним з найтяжших закидів, який „старі" підносять проти „молодих", є те, що „МОЛОДІ ІДУТЬ РАЗОМ З УКРАЇНЦЯМИ.

В сім закиді є правди на стільки, що „молоді" москвофіли є так само, як Українці, за усуненне польської окупації з Галичини.

Та коли Українці хотять утворити з Галичини самостійну українську державу, яка в слушний час прилучилася би до Великої України, — то „молоді" москвофіли про українську державу не хотять нічого чути, тільки мріють про відбудуванне „єдиної неподільної Росії", до якої належала би й Галичина.

Ось тут лежить основна ріжниця між Українцями й „молодими" москвофілами в Галичині.

Українці хотять визволити Галичину зпід Польщі в імя Соборної Української Держави.

„Молоді" москвофіли хотять так само визволити Галичину зпід Польщі, але для єдиної неподільної Росії!

Значить, хоч вони таксамо, як Українці, виступають проти окупації Галичини Польщею, то є вони ВОРОГАМИ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ.

Гайдельберґ, 24. липня, 1922.

Др. Михайло Лозинський.

ДОПИСІ

ТЕЙЛОР, ПА.

Кров мучеників хай подушить вас, большевицькі ступайки.

Чудний, липневий ранок привитав нас. Лучі сходячого сонця. осьвічували просторі рівнини рідного нам Поділя. Легенький, душистий вітрець повівав зі сторони Меджибожа і доносив до нас ароматний запах лісових цвітів. Від його тихих і рівномірних Подувів колисались наче хвилі тихого океану великі простори доспіваючої пшениці. Ріка Бог вилась змією поміж своїми болотистими берегами, де в неприсутних млаках пишались роскішні корчі зеленої лозини, що відбивались споміж буйної осоки, мов пливаючі острівці.

Безжурне птацтво витало своїм веселим співом схід сонця, що розвеселило молоді серця, позагартовані тяжкими боротьбами із ворогом України, Ляхом і Москвином. Наші молоді лицарі Січовики не піддавались ніколи смуткови. Всегда були веселі та бодрі, мов степовий олень. Їх тримала усе на дусі надія побіди.

Сотня кулеметів була розташована межи Меджибожем а Деражнею. Нашим завданнем було обороняти Запоріжську дивізію, котра вела наступ на стацію Комариньці, — від банд, котрі оперували в Голосківськім лісі, під командою звісного большевицького бандита, Сорокина, котра в числі триста мужа, проривалась нам із заду і робила нелюцькі, а прямо звірські насильства, як на мирнім населенню так і на наших козаках. Одного дня вірвались вище згадані большевицькі бандити до села Богданівці, де зруйнували желізничу стацію, знищили водопроводи і тамже вдерлись до військової лічниці, де лежало сорок двох наших козаків, тяжко хорих, котрі немали сили утікати перед кровожадним ворогом...

Коли вони зрабували що під руки попало, поді взялись до тих бідних мучеників, котрих вони називали ворогами робітників. А на ділі це були самі робітники. Тільки одна причина була, що це були Українці, що це були оборонці волі Неньки України, котрі несли прапор визволення, котрі держали його кріпко до остатної хвилини, із думкою, що краще умерти за волю, чим статись ренеґатом, зрадником того, що есть найдорожше для кождої людини...

А тепер єсть моїм обовязком відкрити перед світом ту катівську роботу тих, котрі кричали і ще до нині кричать на увесь світ що вони визволяють робітників. Правда це визволенне приходить в дійсности, але не в такім розумінню, як хто би собі представляв. Вони визволяють від земного життя а висилають на той бік, відки ніхто не верне. На це є уже певні докази на міліонах робітників, котрих славно звісна „чека" виділила з рахунку живих, а післала в „обіцяне царство".

А що до цих козаків, котрих вони забрали з лічниці хорих, то зараз на слідуючий день перевезли їх до Деражні в „чеку" і без ніякого доходження уставили їх у ряд понад Глиняником. Тоді приїхало чотирох чекістів-жидків, що задумали бути добрими кавалеристами. То в такий звірський спосіб учились на сих бідних мучениках, рубаючи їх шаблями від першого до сорок другого. І ці кати називають себе робітниками!... Тота пекольна робота тривала три і пів години. Коли їх уже порубано до непритомности, то повкидали тіла мучеників у Глиняник і дали острий наказ, щоби мирне населенне не посміло похоронити тіл нещасних мучеників.

Браття Українці! Хай цей страшний образ запалить наші серця до пімсти за смерть наших братів! Вони умерли як колись умирали наші прадіди Запорожці зі словами „Смерть за волю нам не страшна". Вони свідомо умерли за той ідеал, за котрий кождий Українець кождої вхилі був готовий умерти. На мою думку булоби гарно, щоби усі парохії, усі брацтва, усі товариства на усенькій Запорожській Україні проголосили день жалоби а рівнож день посту і учинили збірку на голодуючих на Україні. Бож там остались родичі, жінки і діти тих, що жертвували своє життє за волю нас усіх. А тепер здайте ви, Браття і Сестри, рахунок, що ви зробили для України? Тілько, що сорому доволі принесли своїми партійними, для своєї користи межиусобицями. Ганьба буде для нас, що ми потомки славних предків, котрі цілі віки боролись і нетратили надії. А ми що?! Після першої невдачі зачинаємо співати вічную память! У нас брак самопосвяти, брак взаїмного довіря. І ми не будемо вірили оден другому, доки не сотворимо сильної загальнонаціональної управи.

Приречім усі, що будем усі, як оден, щиро працювати і прямувати в згоді тим шляхом, котрий веде до здобуття волі. Тоді певне, що її здобудемо!

Підхорунжий Корп. С. С.

Василь Рущок,
Тейлор, Па.

КРАКОВЯЧЕК.

Ратуйце, панове,
бо сен Польска валі,
з каждим днем руїна
постемпує далей!

Наша славна Польска
дзісь нержондем стої,
ей будова вонтла
хвеє сен поволє.

Юж подношон ґлови
ньов ґнембьоне люди,
ктурим юж обржидли
єй шкарадне бруди.

Навет бедни Мазур
ґані наше ржонди,
виповяда послух,
якби дзєцяк крнюмбрни.

Уржендніци паньства
краднов і рабуйов,
і зе своєй збродні
єще сен радуйов.

З пана Пілсудскеґо
шляхта кпі, жартує,
а зґлодняли мотлох
разем з ньон втрує:

Нам нє тршеба войни,
алє тршеба хлєба,
без ктуреґо людносць
ґіне і вимєра!

Досиць, досиць войни!
Сюдзь, Пілсудскі, ціхо,
бо інацей зґінеш,
порвє цебє ліхо!

Венц ратуйми, браця,
нендзнов тен потворен,
бо інацей рунє,
зґінє на хоробен!

о. В. Стех.

СПОМИН З ЛЕМКІВЩИНИ.

З Чехо-Словаччини прислано нам оце письмо:

Прошу ласкаво в своїй часописі помістити оці мої спомини із Лемківщини. Коли читав „Свободу", що Лемківщина в небезпеці, і що дня 7-го мая відбудуться сходини щоби зарадити лихові, прийшло мені на думку, щоби написати дещо про той час, як я був там военним комендантом із рамени української влади.

Коли небіжка Австрія розвалилась, наш бідний народ до національного руху взявся і то по цілім світі. В той час я був в Альбанії. Вертаючись до рідного краю, заохочував я з усієї сили до національної боротьби і вдалося мені зібрати до 200 людий. Із ними я прийшов до Відня, де поручено мені заложити збірну станицю, щоби вертаючисх з війни укр. синів домів відправляти.

В грудни 1918 прибув з Галичини до Пешту О. Пантелеймон Штиська, сотрудник з Вислока Великого, повіту Сянік із просьбою о поміч, щоби спасати Лемків. На цей поклик о ратунок, я з детьма другими вибралися сейчас на Лемківщину.

Із гимном „Вже воскресла Україна" Лемки на чолі з о. Штиськом вийшли проти нас, а по привіті взялисьмося до праці слідуючої:

В Вислоці Великім заложивєм Окружну Команду повіта Сяніцького — комендант професор Судомир і Штиська його намісник. Постерунки: Вислок Великий, Команча, Суровиця, Щавне і Лупків приділені околиці Вукашевич, селянин з Сянока, фронтовий комендант Іван Бескид з Долиці резервовий командант, а господар з Команча, Кір, заступник. Станичні команданти були з селів вибрані. Відтак вибрало команду військову, управу шкіл, шпиталю, пашпортові уряди і т. п.

До війска йшли всі добровільно, старі і молоді, а навіть жінки і діти помагали. Фронт займали Лемки від Ліска, Буківсько аж до Яслик.

Бувші австрійські підофіцири були сотенні команданти а нові іменовані їх заступниками. Збрую і мундурованнє яке хто мав, так що навіть в деревляних черевиках на стежі стояли як день так ніч, позаяк Поляки ніколи супокою недавали. На горах були зложені стоси дров, деками покриті, щоби представляли тяжкі гармати, а до очей прикладали руки замість далекоглядів.

Кінні козаки були зорґанізовані в першій лемківський козацький полк, якого командантом був господар Кір з Команчі. Лемківські Жиди, коли виділи порядок, обіцяли дати своїх людий, гроший і другої помочі до орґанізації.

Вибралисьмо делеґатів до угорської України, щоби разом із нами держалися у всім. На чолі був Яцко Остапчук, поцесор Радовання, округ Земплин. Коли Поляки виділи сильну лемківську орґанізацію, вислали до нас парляментара до згоди. Але ми їм відповіли, що згоду будемо робили на границі поміж Польщею а цілою Соборною Україною.

Поборів з нас ніхто не брав. Харчованнє було сухий хлібець і кілька бараболь в торбинці, поміщені разом з муніцією. До 24-го січня 1919 року ми трималися, аж в той день Поляки цілою силою напали. Від 4-ої рано аж до 7-ої вечер ми боролися, аж поки не забракло муніції. Раді не раді, мусілисьмо відступити через Карпати на бік. І оттак Лемки до нинішнього дня остали єще під Ляхами. Із тих наших боїв з Поляками, слід помянути геройство Лемків, які боролися з найбільшим завзяттєм і хоробростию. Оттак, коли до Щавного прийшла велика навала Ляхів, Лемки кинулися на них, мов льви і вигубили ворогів до ноги. Тільки брак амуніції примусив нас до відступу.

Як бувший головний командант Лемківщини, зиваю братів Лемків і всіх Українців до зєднання і злуки. Проч із партіями, а усі знаймо тільки одно діло, а то спільну борбу проти наїзників і гайдів на нашій земли. Кличу до усіх Українців, щоби ніхто під польське ярмо, без ножа в зубах і бомби в руках границі не переступив! Ужиймо всіх способів, щоби вигубити цілком ляцьке племя розбишаків на нашій земли.

Остаюся ваш вірний

Василь Пелех,
бувший лемківський фронтовий командант, сегодня робітник і український інвалід в Libushina, ul. c. 49, Praha VI., Ceskoslovenska Republika, Europa.

„ЛІПШІ ЧАСИ В ГІПОДРОМІ".

„Ліпші часи", під таким заголовком буде ГІПОДРОМ в Ню Йорку показувати вистави в надходячім сезоні. Ся вистава має бути одна з найкрасших до тепер.

Charles Dillingham вибрав сю назву вистави в Гіподромі „Ліпші часи" як веселу фразу, котру можна сміло приняти як підставний клич ліпших часів в які вступає наш край. „Ліпші часи" які будуть представлювані R. H. Burnside-ом, послідовують льоґічно „Всі разом", вистава з минувшого року яка взяла назву з промови президента Гардинґа, завзиваючого край до спільної кооперативи відзискання традиційного добробуту Злучених Держав.

Назви вистав придумувані в минувшині через Mr. Dillingham-а були також відповідно до пори. „Ґіп, ґіп, гурей" було немов народним одушевленнем, що великий сей дім вистави повернув назад до часів веселих вистав, для яких він був збудований а чим приподобався американській публиці. „Не трать духа" був вибраним якраз в ті часи, коли наша нація була у війні, а ті вдома потребували все можливе для підтримання моральних сил наслідком военного нещастя. Відтак прийшло перемирє, мир і якраз „Веселі часи" для всеї нації а також і Гіподрому. „Добрі часи" в слідуючім році були немов приґадчиком нової ери мира і надії які слідували по закінченню війни. І гейби у відповідь закликови президента Гардинґа „Всі разом" минувшого року, приходить тепер мотто „Ліпші часи".

Назва вистави великого Гіподрому заключає в собі значіння яким не тішиться жаден другий відділ театральних змагань. Маси публики, яка учащає до сего дому вистави від Лейбор Дей аж до весни, показує, що два міліони осіб які бавляться річними виставами, приходять з цілих Злучених Держав і всіх його закутків. Враження імени Гіподром і його вистав може бути легко видним на край. „З добробутом недалеко" Гіподром є готовий вести втіху на чолі з його „Ліпші часи".

Проби „Ліпших часів" вже почалися в військових касарнях, позаяк сцена в Гіподромі приготовляєсь до сей великої вистави. Міжнародний елемент який все був складом Гіподрому аж до війни, буде добитний сього року і обіцюється в кождім згляді, що вистава буде величава і удатна, відповідно до великого театру в його наліпшому часови.

НА ФОНД ГОЛОДУЮЧИХ.

(Через „Свободу").

Тов. Запорожська Січ з Olean, N. Y., добровільні вкладки $2.20

Михайло Свідер з Providence, R. I., прислав жертви $23.11

РАЗОМ $25.31

Попередно оголошено $32.00

ЗАГАЛЬНА СУМА $57.31

МІТИНҐИ ВІДДІЛІВ У.Н.СОЮЗА

ШІКАҐО, ІЛЛ. Бр. св. Юрія, від. 379 повідомляє, що надзвичайний мітинґ відбудеться о 7.30 годині вечером в середу, 23. серпня в гали церковній при улициРайс і Оклей. На порядку нарад важні справи до полагодження. Неявившийся член заплатить кару 50 цнт., а урядник 1 дол. — М. Семків, секр.

ІСТ СТ. ЛУІС, ІЛЛ. Бр. св. Арх. Михаїла, від. 308 У. Н. Союза повідомляє всіх своїх місцевих і позамісцевих членів, що чвертьрічний мітинґ відбудеться в неділю, дня 20. серпня с. р., о 2-гій годині пополудни в ґали Українського Нар. Дому під ч. 1020 Норт 9-та улиця. Отож проситься всіх членів прибути на означений час, бо є дуже важні справи до полагодження. Також проситься, щоби кождий член привів зі собою одного нового члена, нехай в Іст Ст. Луіс не буде Українця, котрий би не належав до У. Н. Союза, бо се найстарша і найпевнійша українська запомогова орґанізація в Америці. Членів будеться принимати за половину вступного як до Союза так до братства і так само діти до Молодечого Союза. — Д. Сокальський, пр.; С. Коробій, кас.; Д. Іващук, секр. ф.; О. Петришин, секр. рек.

Г. Райдер Геґард.

ВИПРАВА ПО АФРИКАНСЬКІ СКАРБИ.

(Продовження).

(16)

Бамбатсі.

„Добре" — сказав пан Кліфорд. „Ми вимагаємо, щоб ви дали нам притулок і харч на увесь час, що ми пробудемо у вас. Щоб ви завели нас у таємне місце на вершечку горба, де загинули Португальці, що закопали своє золото. Щоб ви дозволили нам шукати се золото у всякий час і скрізь, де нам схочеться. Як що ми знайдемо його, або якісь инші коштовні речи, ви не тільки мусите дозволити нам вивезти їх з собою, але мусите ще допомогти нам, давши нам човнів, щоб спуститися вниз по Замбезі, або якиминебудь инщими, зручнійшими способами. Крім того, ви маєте попіклуватися, щоб ніхто не чинив нам ні шкоди, ні неприємности за весь час нашого перебування серед вас. Чи такі умови нашої згоди?"

„Не зовсім" — відказав Молімо. „До сього треба додати ще ось що: по перше, ви маєте навчити нас, як треба поводитись з рушницями; по друге, ви будете шукати схований скарб і знайдете його, як що вам пощастить, без ніякої допомоги з нашого боку, бо ми не маємо права мішатися в сю справу; по третє, як що Амандабели нападуть на нас, поки ви ще будете тут, то ви мусите зробити все від вас залежне, щоб допомогти нам відбитися від них".

„Хіба ви сподіваєтесь на напад?" спитав Маєр неймовірно.

„Білий чоловіче, ми завжди сподіваємось нападу. Чи згодні ви на наші умови?"

„Так", відповіли пан Кліфорд і Джекоб одночасно. Але Маєр ще додав: „рушниці і набої належаться до вас. Тепер заведіть нас у те таємне місце. Ми виконали свою обіцянку і сподіваємось, що ви і ваш народ так само чесно виконаєте і ваші обовязки".

„Біла дівчино", спитав Молімо, звертаючись до Беніти, чи й ти згодна на умови нашої згоди?"

„Я скажу те, що сказав мій батько".

„Ну то й добре", — відказав Молімо. „В такім разі, я, Мамбо, пророк Бога Мунвалі, заявляю в його імени в присутности всього мого народу, що така наша згода і що небо покарає того, хто її зламає! Треба не гаючись розпрягти воли білих людей, нагодувати їх коней і здійняти вагу з фіри, щоб ми могли порахувати рушниці. Нехай також принесуть страву в хату, призначену для гостей: а коли вони підідять, я заведу їх в святе місце, куди ще не заходила ні одна людина, крім мене, і дозволю їм шукати те, чого білі люде дуже оажають впродовж багато поколінь. Нехай же вони знаходять скарб, як що зуміють, як що ні, то най їдуть собі з миром і зовсім задоволені".

Заприсяганнє Медуни.

Пан Кліфорд і Джекоб Маєр повставали, збираючись йти до фіри, щоб допильнувати розпрягання волів і дати розказ що до годовання коней. Беніта також встала; подумуючи про обіцяну їм страву, бо вже була голодна. Тим часом Молімо вітався з своїм сином Тамасом, розмовляючи з ним і ніжно поводючи своєю рукою по його руці. Раптом Беніта, яка слідкувала з цікавістю за сімейною сценою, що відбувалася на її очах, почула позад себе якийсь чудний рух. Вона швидко обернулася і побачила трох високих чоловіків в повнім військовім строю, з щитами в лівій руці і зі списами в правій. на головах їх видно було чорне пірє і блискучі обручки, переплетені волосєм; на тілі чорні пояси, а під колінами були підвязані чорні бичачі хвости. Вони сунули крізь натовп Макалонгів, наче зовсім їх недобачаючи.

„Матабели! Матабели прийшли!" гукнув чийсь голос.

„Біжіть на стіни" крикнули другі. „Забийте їх! Їх не багато!" — гукали треті.

Але Матабели сунули вперед, не звертаючи ні на що уваги, поки не дійшли аж до самого Мамба.

„Хто ви такі і чого вам треба?" сміливо спитав старий, хоча сі люде й на нього нагнали страху, од якого тремтіло усе його тіло.

„Ти повинен би се знати, ватажку з Бамбатсе", відповіли Матабели сміючись, „бо ти вже й перше бачив таких, як ми. Ми діти Лобенгули, Великого Слона, Короля, Чорного Бика, Батька Амандабелів. Побачивши одчинені ворота, ми зайшли сюди, щоб сказати тобі на вухо, старий чоловяго, дорученнє, з яким нас прислано".

„Переказуйте-ж ваше дорученнє, посли Лобенгули, в присутности мого народу" — сказав Молімо.

„Твого народу! Так ось де він, твій народ!" — гукнув один з Матабелів з призирством. „Варто було після сього королеви посидати сюди велике військо з великими ватажками, коли на се доволі було-б кількох хлопців з простими палицями! А ми думали, що се тільки твої сини, члени твоєї сімї, яких ти кликав, щоб побенькетувати з білими чужоземцями".

„Закрийте ворота в стіні!" закричав Молімо, розлютований сими образливими словами.

„Батьку, се вже зроблено" — відповів голос коло нього.

Але Матабели зареготалися, ані трішки не бентежучись сим, а один з них сказав:

„Дивіться, браття, вони збіраються спіймати нас у сітку, бо нас всього на всього троє. Але добре, убий нас, коли хочеш, старий відьмарю, але знай, що, як нас хто зачепить, то мій спис пробє твоє серце, і що діти Лобенгули дорого беруть за своє життє. Знай також, що як се станеться, то війско, що стоїть недалеко, винищить вас геть чисто всіх, чоловіків і жінок, парубків і дівчат, і дітей, що ссуть молоко. Ніхто не лишиться живий, ані одна душа, яка моглаб сказати: „тут колись жили страхополохи Макаланги з Бомбатсі". Не будь одже дурний і говори з нами ввічливо, то ми може ще пожалуємо вашого життя".

Тоді Макалонги стали один до другого спинами, щоб бачити що робиться навкруги і щоб на них ніхто не міг напасти несподівано.

„Я ніколи не забиваю післанців", відповів Молімо, „але коли вони бувають задирливі, я викидаю їх з своєї фортеці. Переказуйте ваше дорученнє, люде з роду Амандабелів".

„Добре. Слухайтеж, що говорить Лобенгула".

Посланець почав говорити до самого короля, який звертався до свого вассала, ватажка Макалангів: „Минулого року, я присилав до тебе, раба, який сміє звати себе Мамбом, ватажком Макаланків, вимагаючи данини — скотини і жінок; тоді я попереджав, що, як я їх не одержу, то я сам візьму їх. Я їх не одержав, але простив тебе на той раз. Тепер я посилаю знову. Віддай моїм посланцям пятьдесять коров і пятьдесять волів з погоничами, а також дванадцять дівчат, яких виберуть мої люде, в противному разі я винищу вас всіх, що так довго дурно топтали землю, перше чим сховається новий місяць. Оттакі слова Лобенгули" — закінчив він. Видобувши невеличку рогову скриночку з тютюном, він взяв на понюх тютюну і глузливо подав скриночку старому Молімі.

Але старий ватажок був такий ролютований, що забув за всю свою поздержливість і вдарив по скриночці, вибивши її з рук Матамела; весь тютюн розсипався по землі.

„Так само поллється кров твого народу" — відповів посланець спокійно, піднімаючи скриночку і силкуючись зібрати розсипаний тютюн.

„Слухайте", забалакав Молімо тихим, тремтячим голосом. „Ваш король вимагає скотини, знаючи, що її вже немає, та що в нас ледво чи найдеся хоч одна корова, молоком котрої можна булоб нагодувати маленьку дитину. Він також вимагає дівчат, але, як що ми віддамо йому їх, то нашим парубкам не буде з ким женитися. Од чогож то так. Од того, що шуліка Лобенгула общіпав нас до самої кости; він здирав з живих нас мясо. Рік в рік вояки його грабували і убивали аж поки в нас нічого не лишилося. А тепер він вимагає те, чого ми не можемо дати, щоб тільки викликати нас на бійку і щоб знищити нас до коріння. Ми не маємо більше нічого, щоб дати Лобенгулі. Ось моя відповідь".

„Справді?" — відповів посланець, глузуючи. „А звідкиж то взялася фіра, яку я бачу ондечки, наладовану всяким добром і запряжену волами?"

„Так-так", казав він далі многозначно. „Фіра, наладована такими речами, які ми бачили це раз в Булутейо. Адже Лобенгула теж иноді купує рушниці в білих. Гай, гай! Мізерний ватажку Макалангів! Слухай: віддай нам фіру з усім, що є на ній, з волами і кіньми, і, хоч се і дуже невелика данина, ми ладні задовільнитися нею і більше не вимагати-мем нічого впродовж сього року".

„Хібаж я можу віддати вам те, що належить до білих людей, моїх гостей?" спитав Молімо. „Забирайтеся геть і робіть собі, що хочете, або я звелю вас скинути з фортеці".

„Добре, тільки знай, що ми дуже хутко вернемось назад і зробимо вам кінець, щоб назавше спекатись сих довгих і нудних мандрівок, які, нам не дають зовсім нічого. Ідіть, збірайте своє зерно, мешканці Бамбатсі, бо заприсягаюся, ви не дочекаєте побачити його достигле!"

Юрба, що слухала слова Макалангів, затремтіла з жаху, але в старому Молімі вони тільки викликали несподіваний, пророчий екстаз. Він простояв з хвилину видивляючись в блакитне небо і простягнувши поперед себе руки, наче на молитву. Тоді він почав говорити зовсім не таким, ясним і спокійним голосом, не подібним на його власний".

„Хто я такий?" — сказав він. „Я Молімо з Бамбатсі, яке належить Макалангам. Я перехідний ступінь між ними та небесами. Я сиджу на верхній гиляці, під якою вони сховалися, і звідти вислухаю слова Мунвалі. Те, що ви вважаєте за вітер, то мені є голосами, які нашептують мені в моє духовне вухо. Колись мої діди були великі королі, пани всеї сеї землі і звалися Мамби. Се також є й моїм поважним іменем. Ми жили спокійно, обробляли землю і нікому не чинили шкоди. Та ось ви, хижі зулуси, прийшли до нас лишаючи по собі крівавий слід. Рік-в-рік ви ґрабували та плюндрували нас, ви забірали нашу скотину, побивали наших людей, брали в полон наших дівчат та дітей, повертаючи їх в своїх жінок та рабів, аж поки ми не перевелися ні-на-що. Нас лишилася невеличка жменька, але й її ви хочете тепер проковтнути. Та мені здається, що з того нічого не вийде. Я ще можу щось сказати вашому королеви. У відповідь на його слова перекажіть йому, що ось так говорить мудрий Молімо з Бамбатсе:

„Я бачу, як за ним женуться, як за скаліченою гієною по ріках, в нетрях лісових та по горах. Я бачу, що він вмирає в стражданнях та злиднях; але я не бачу його могили, бо ні одна людина не знає її. Я бачу, як білі — одумають в його його землю, та його багацтва. Від його сили та влади лишиться всього на всього його імя, яке буде з проклонами переказуванє батьками дітям. Нарешті я бачу, що спокій запановує в країні і серед моїх дітей".

Він трохи помовчав, а тоді доказав: „А тобі, жорстокий собако, говорить Мунвалі устами свого Молімо: я не здійму на тебе руки, але тобі не доведеться більше побачити обличчя твойого короля. Тепер забірайся геть і роби, що хочеш".

Першої хвилини Матабели, здавалося, були трохи перелякані, і Беніта добре чула, як один з них сказав до своїх товаришів:

„Старий відьмак зачарував нас. Він зачарував Великого Слона і ввесь його нарід! Чи не вбити його нам?"

Але старший з поміж них взяв себе в руки і відповів, сміючись:

„Так ось для чого ти, старий зраднику, закликав сюди білих людей — для того, щоб робити змови проти трону Лобенгули!"

Він обернувся і подивився на містера Кліфорда та на Джекоба Маєра, а потім додав:

„А вас, Сива Бородо і Чорна Бородо, я віддам на таку смерть, за яку ви й не чули. Щож до сеї дівчини, то, що вона гарна з себе вона може послужити королеви, або буде одною з його жінок — як що тільки він не захоче віддати її мені".

Ще одна мить і всьому настав край!

Джекоб Маєр, який весь час слухав зовсім байдужно нахвальні і погрозливі промови дикуна, зразу прочумався, скоро дикун забалакав за Беніту. Його темні очи блиснули, а бліде обличчє зробилось жорстоке. Він видер зза пояса револьвер і стрілив, майже не націлюючись. В ту-ж мить мертвий або майже мерттвий Матабель упав на землю.

Присутні не поворохнулися, і стояли як зачаровані. Хоча смерть в сій дикій країні була явищем звичайним, несподіваність випадку зовсім їх приголомшила. Протилежність між страшним жорстоким дикуном, який лиш що стояв перед ним, і неживим, темним тілом, що впало на землю, була така яскрава, що се вразило їх уяву. Він лежав на землі, а Маєр стояв над ним з револьвером, з якого ще курило димом, і сміявся.

Беніта почувала, що він зробив справедливо і що сю страшну кару дикун заслужив. Про те, сміх Джекоба неприємно вразив її, бо він здавався їй виявом думок сеї людини і згучав страшно, безжалісно!

„Ви бачите" — вимовив Молімо своїм тихом голосом, показуючи пальцем на мертвого дикуна. „Чи брехав я, чи правду казав, говорючи, що ся людина не побачить вже обличчя свого короля? Що сталося зі слугою, те буде й його володареви, тільки не так хутко. Така воля Мунвалі, висловлена устами його пророка, Моліма з Мамбатсі, Слухайте-ж діти Лобенгули і занесіть йому на ралець сей перший плід жнив, які зроблять білі люде серед вояків вашого народу".

Його тихий голос ущух і на стала така мертва тиша, що Беніті видалося, ніби чути було шарудіння зеленої ящірки, що пробігла по камені за півтора-два кроки від неї.

Раптом тиша перестала. Двоє живих Матабелів обернулися і пустилися бігти з усієї сили, а за ними гналися Макаланги, які були подібні на овець, що цілою чередою повертаються на собак і починають їх наздоганяти. Вони хапали гінців за руки, здерали з них їх окраси, вони били їх палицями і закидали каміннєм. Нарешті нещасні покалічені і вмиті кровю люде, не бачучи ніякого порятунку і кермуючись самим лиш інстинктом, по бігли до Беніти, що з жахом дивилася на всю сцену; вони кинулися перед нею навколюшки, вхопилися за її сукню і почали благати помилування.

„Поступіться трошки, панно Кліфорд" — сказав Маєр. — „Смерть усіх трьох осих тварюк не більше зробить гріха на мою совість, як смерть одного".

„Ні, ні, ви сього не зробите", відповіла вона.

„Ммбо, сеж посли, пожалуйтеж їх".

„Чи чуєте ви голос милосердний, що прозгучав в такому місці, де його ніколи не було?" — сказав старий пророк. „Хай вони йдуть. Пожалуйте сих, хто нікого не жалує, бо вона купила їх життя своїм проханням".

„Але-ж вони приведуть до нас решту" прошепотів Тамас, і сам пан Кліфорд сумно похитав головою. Але Молімо відповів:

„Я сказав. Най вони йдуть. Що має бути, те буде; та се й не допровадить ні до чого поганого такого, яке-б не сталося без сього вчинку".

„Чуєте? Тікайте швидше" — сказала Беніта по зулуськи.

(Дальше буде).

РІЧНІ ЗАГАЛЬНІ ЗБОРИ УКРАЇНСЬКОГО ГРОМАДСЬКОГО КОМІТЕТУ В Ч. С. Р.

Дня 29. квітня відбулися Загальні Збори У. Г. К. в Ч. С. Р. в яких взяли участь 33 члени. Після обрання на голову зборів Б. Мартоса, заступником А. Гончаренка, секретарем Т. Коберського, збори заслухали звіт Управи. Після справоздані голова Управи заявив що хоча У. К. К. не істнує ще року, але поскілько ці збори юридично є річними Управа вкладає свої обовязки і прохає обрати на її місце нову. Голова ревізійної комісії проф. Старосольський зачитав акт ревізійної комісії, яка на основі безпосередної перевірки книг ствердила, що в кождій позиції головної книги відповідає поодинокий оправдуючий документ. Касові книги У. Г. К. ведені є порядно, що торкається доцільности грошових витрат ревізійна Комісія незнайшла взагалі причин до яких небудь істотних замітів. Порядок, який ухвалений Управою У. Г. К. для видачі річей і який проводиться в життю вважає доцільним і слушним. Річи видається зараз подвійним контролем".

Опріч того, проф. Старосольський додав, що „зокрема ведення грошевої господарки Ревізійна Комісія ствердила коректне і ощадне поводження Управи а також повну безсторонність в розділюванню підмог". Після короткої дебати Загальні Збори одноголосно ствердили справоздання Управи і висловили їй подяку за діяльність і обрали нову Управу в складі голови: Микити Шаповала, і членів Н. Григорієва та Б. Матюшенка. Кандідатами в члени Управи: І. Паливоду, М. Косюру, та Б. Мартоса, а в Ревізійну Комісію В. Старосольського, С. Ріпецького та Г. Грицая. На цім річні Загальні Збори закінчилися, а після них розпочалися звичайні, на яких обрано в дійсні члени У. Г. К. пп. Матюшенко Марію, Тимошенка Б., Ляха В., Черниху Г., Галагана Н., Шовгеніва І., Фролова Л., Михайловського І., Іваницького Б., Шереметинського Богацького П., і Богацьку В., а в члени співробітники Сочинського М.

Далі голова Управи поінформував Збори про діяльність У. Г. К. в біжучому році, з якого виявилось, що Управа на початку року склала візиту презідентови Республики, в особі якого подякувала чеський народ за всю поміч, яку має українське громадянство в Ч. С. Р. і прохала допомогти українським ученим і письменникам на Україні та організації в Ч. С. Р. Української вищої сільсько-господарської школи, до чого пан Президент поставився прихильно. Після того, Управа зробила відповідні кроки серед ґеського громадянства і в урядових колах в наслідок чого справа організації української господарської Академії стала на реальний ґрунт. Для переведення її в життя обрано орґанізаційну Комісію в складі Управи та членів Комітету: Паливоди, Мартоса, Косюри, Ґольдельмана, Мицюка.

Організаційна Комісія склала статут Господарчої Академії, зробила відповідні заходи в міністерстві освіти, хліборобства і закордонних справ для його затвердження і ознайомлення з можливостями розташування Академії в Празі, Берні, Подєбрадах, в Таборі й Рудницях. Найбільш підходяче місце для сучасної хвилі визнано Подєбради (2 год. їзди потягом від Праги).

Поруч з тим, Управа У. Г. К. перевела працю:

1. По улаштуванню українського відділу на сільсько-господарській виставі в Празі 13—17 травня.

2. По виданню справочника по чеському хліборобству, торгу і промисловости.

3. По організації при У. Г. К. бібліотеки для загального ужитку українського громадянства в Ч. С. Р.

Загальні Збори ствердили доцільність зробленого і дали загальні директиви для дальшої роботи.

Опріч того, Загальні Збори обрали представниками від У. Г. К. в Чесько-український Комітет допомоги студіюючим Григорієва, Галагана, Паливоду, Ганчаренка, Гордієнка, Ласковенка, Черниху, Чайківську.

ДО ЕМІГРАЦІЇ ЗЕМЕЛЬ З.У.Н.Р.

Чотирі роки ділять нас від зізду у Львові нашої Конституанти, якої проголошення з дня 19. жовтня 1918 стало для нас символом національно-державної віри.

Короткий — навіть у життю одиниці — цей час так важкий подіями для судьби нашого народу, що приказує підвести рахунок зробленої нами в ньому праці. Приказує застановитися, наскільки наша віра не остала мертвою, зглядно, чи не прогрішилися ми чим проти неї.

„Еміграція, це проба сили кождого народу".

Тому в нас скитальців, із яких лише деякі мали щастя бути коротко гістьми в свобідній Батьківщини, у нас, відірваних насильно від пня народу дрібних ґалузок, яких удiлом завмірання, розклад і біль туги за рідним краєм — біль, що в свою чергу може дати почин сотворенню вартостий цінних для цілого народу на десятки або й сотки літ — мусить бути цей рахунок особливо точний.

Це коротке міркування і невгасима жажда воскресити в як найкоротшому часі, вирване нам насильно ворогами свобідне життя привели нас на думку видання **„Пропамятної книги еміграції Західно-українських земель"** за час від 19. X. 1918.

Книга ця має бути вірним показчиком нашої вартости, нашої внутрішньої сили.

Вона має бути рахунком нашої національної совісти, й як така дороговказом із неодною важною пересторогою для нас, та цінним матеріялом для будучих поколінь.

Вона стане звеном нерозривного спасення нас зі світлою традицією нашого народу.

Стане вона не лише певним ліком проти зневіри й отупіння в часах тяжкого лихоліття, а й грімкою сурмою, що невпинно зсатиме нас і будучі покоління до бою за свободу й велич нашої вітчини.

Відчуваємо добре трудність взятого на себе завдання, але велика ціль приказує нам міряти сили після наміру, тимбільше, що „Пропамятна Книга" буде актом борби о самостійність нашої держави.

Сил додасть нам любов до всего, що українське й вдячність, яку маємо для цілого нашого народу за те, що не лише морально, але й матеріяльно піддержує нас у час скитання.

Ми певні, що вся еміграція зрозуміє нас і візьме участь у праці над зложеннем книги, цеї чарівної спільної духової скарбниці, в якій кождий із нас повинен зложити бодай лепту на те, щоби цілий нарід міг черпати з неї через довгі часи великі скарби.

Матеріяли (рукописи праць, малюнки, рисунки й знимки, що відносяться до нашої еміґрації в вище наведеному часі) просимо надсилати до кінця вересня цего року на адресу: Культурно-Просвітний Кружок, Укр. табор „Б", Йозефов, Чехословаччина, Европа.

Йозефів, 21. червня, 1922.

Культурно-Просв. Кружок Укр. Військового Табора.

НА РАТУНОК „СВІТА ДИТИНИ".

Одинокий на всю Україну діточий журналик „Світ Дитини", який уже третій рік заповнює прогалину, що повстала в нашому життю по упадку „Дзвінка", найшовся тепер в скрутному положенню. З 13 числом розіслало Видавництво „С. Д." таку записочку до Громадянства:

Помимо нашої пригадки в справі надсилання другого завдатку на передплату в квоті 1550 Мк., дотепер тільки **двіста** передплатників сповнило сю повинність. З тої причини ми приневолені здержати, почавши від 13. числа, висилку газети всім, що досі гроший не прислали. Видаємо отже 13. число „Світа Дитини" лише у 500 примірниках і тому це число є о 100% дорозше. Видавництво постановило за всяку ціну не допустити до упадку сього одинокого у нас журналика для дітий. Се дуже сумний обяв, що наша суспільність так мало уваги присвятила „Світикови Дитини". Видно, що таке Видавництво являється у нас ще зайвим?

Так само здержуємо від 13 числа висилку газетки до Америки й Канади, до усіх тих „горячих патріотів бізнесу", які від 1920 не змоглися прислати бодай одного доляра на передплату.

Коли стан сей, в якім тепер найшлося Видавництво „Світа Дитини", до кінця вересня с. р. не поправиться, то з днем 1. падолиста 1922 (у третю річницю свого істнування) застановимо дальше видавання газетки.

І не будемо мали ніколи жалю ні до суспільности, ні до „патріотів", з Америки, ані навіть до сих 1000 наших „неплатників", що два роки діставали газетку а прислали тільки за один квартал передплату. Жаль нам буде тільки бідної української дитини, якій заслонюють світло сонця її родичі тінею своєї байдужности і скупства, бо видаток 300 марок місячно для добра своєї дитини сеж прецінь не зробить ріжниці навіть найбіднійшому з бідних.

Видавництво „Світ Дитини".

В КОЖДІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ХАТІ ПОВИННА НАХОДИТИСЬ ЧАСОПИСЬ „СВОБОДА".

ТРИ СЕСТРИ.

(Турецька казка).

Жили раз три сестри. Ледви могли вижити з праці своїх рук. Не мали ні грошей, ані якого иншого маєтку, а мусіли як день так ніч працювати, ткати. Полотно, яке уткали, продавали і жили з грошей, що їх за його дістали. Були щоправда вбогі ці три сестри, але щасливі. Бо нікому не потребували дякувати лише своїм роботящим рукам.

Та склалося так, що султан, який тоді володів, видав приказ, що в ночи не вільно ніде світити світла. Крім цього велів сповістити що кождий, хто спротивиться його приказови, буде покараний смертю.

Коли сестри довідалися про цей строгий приказ, не знали бідненькі що їм почати. Бо що за дня могли наткати, це невистарчало їм на життя. Приходилося їм з голоду гинути. Нужда все більше зазирала у їх хатину.

Одного вечора були всі три дуже сумні і в розпуці. Голод докучав їм таки добре, тому рішилися — не зважаючи на заборону — працювати і в ночи. Закрили вікна щільно диванами й зосвітили слабонькі оливні лямпочки. Взялися до роботи, веселі як колись, хоч біда доскулювала, сміялися і жартували. Але султан любив кожду ніч переодягнутий походити по місті. І склалося так, що саме цієї ночі переходив біля вікон трох сестер. Вже з далека запримітив він, що з вікон добувалося слабе світло. Розлютився дуже, хто це може насміхатися з його приказів. Сказав собі, що покарає цих людей смертю. Думав, що там у цій хатині зібралися якісь злобні люде і нараджуються, як би то сулатана зігнати зі світа. Підійшов близче. Наслухує. Бо в давні часи султани і королі дуже боялися тайних нарад і заговорів, які могли їх позбавити престола. Тре сестри однак не задумували нічого злого. Сиділи при роботі, сміялися і жартували. Вкінці найстарша мовить:

„Знаєте, мені вже наприкрилося таке життя. Працюємо тяжко день і ніч і не заробимо навіть на кусень хліба. Хотіла би я, щоби падішах побачив, як нам живеться, та щоби він оженив зі мною свого першого цукорника. Тоді мала би я солодощів доволі і молилася би лише за здоровлє султана.

І тепер переконався султан, що це ніякі заговірники, лише дівчата-пустійки. І врадувалося серце його і сподобав собі їх балачку. Говорив сам до себе: „Дам їм усе, що забажають". Постановив до кінця вислухати їх розмову. Другій сестрі не сподобалися слова першої:

„Коли чоловік сорок днів їсть лише баклаву, то вкінці і баклава наприкриться йому, що навіть не зможе глянути на неї. Що пічнеш з стільки солодощами, що їх щодня діставатимеш? Я радше хотіла би мати за мужа султанового кухаря. Тоді діставала би я найліпші страви, а заразом і ріжні солодощі.

Наймолодша сестра нічого не відповідала на ці слова. Инші спитали її, що вона бажала би. Вона розсміялася веселим, щирим сміхом:

— Йдіть ви собі геть, ви ласі кітки. Думаєте лише про їду. А я бажаю собі, щоби мені, як я йшла би до купелі, сам падішах ніс мені мої річи, щоби вбирав мене в мої черевички, а я поклепала би його по плечи і сказала би: „Я вдоволена з тебе, мій слуго!"

Розлютився дуже падішах, коли почув ці слова. Мерщій вернув у серай. На другий день велів везирови, призвати до палати всі три сестри.

І велів везир прикликати сестри і припровадив їх перед падішаха.

Першу спитав падішах найстаршу сестру, що вона вчера вечір бажала собі. Коли вона призналася, що бажала вийти замуж за першого двірського цукорника, велів султан виплатити їй тисячу фунтів віна й одружити з найстаршим цукорником. Другу сестру велів згідно з її бажанням одружити з палатним кухарем. Досі було все дуже добре. Та ось звернув султан своє грізне лице до наймолодшої сестри й питається, що вона бажала. Пізнала дівчина, що султан усе підслухав, що вона говорила, що всі викрути даремні. Тому й мовила:

„Ефендім! Чому мені говорити неправду? Виж учера вечером усе чули. Я бажала піти до палатнього гагамо (купальні). Ви мали би нести за мною мої річи і подати мені купальняні черевички. А потім..."

Не дав султан докінчити дівчиниі Велів вкинути її у найтемнійшу тюрму. Просиділа там нещасна один день. Тоді знова велів султан покликати її перед себе і знов потає тесаме. Коли почув такусаму відповідь, ще більше і приказав узяти дівчину на муки та вкинути її до маленької, темної келії, де звичайно каралися найбільші злочинці. Келія була така малесенька, що дівчина весь час мусіла стояти. Перемучилася так цілий день. Потім велів привести її перед себе. Вона страшно виглядала за цю одну ніч. Але султан немилотаннє і настоював, щоби змінисердно повторив їй своє пила своє бажанне. Та вперте дівча відповіло, що ніяк не зречеться свого бажання, хоч султан вговорював її та грозив, що видасть такий строгий приказ, що вона пожалує. Коли бачив, що все даром, велів катови вбити її.

А дівчина була гарна, молода. Навіть самому катови, що того дня стяв уже багато людям голови, жалко було її. Божчим провинилось нещасне дівчатко. Сказала пусте, необдумане слово. Не знав кат, що йому діяти. Та вже він вибрав собі таке нещасне званнє. А приказ султана святий. Нічого діяти! Мусів запровадити гарненьке дівча на місце страчення.

Але дівчина була не лише гарна, але й хитра. Глянула вона на ката й із очий його пізнала, що йому жалко її. Віджила надія в її серці. Коли стостала жалітися дівчина, щоби яла вже на місци страчення, змягчити серце ката. Бо дійсно цей кат не був без серця, хоч яке жарстоке було його звання. Мовив тихцем він собі: „Не вбю цього гарного й нещасливого сотворіння. Инакше моя совість ніколи не мала би спокою". І не вбив він її, а взяв її зі собою до дому, приняв за свою дитину. Ба не було в його дітей...

Кат і його жінка дуже тішилися дівчиною, що принесла зі собою промінь світла у їх понуре, погорджене життя. Бо ніхто й не застукат до дверей хатини ката. Ніхто не здоровив ката і його жінки. А дякуючи маленькій Наджіл — так звалося це дівчатко — забували на всі терпіння цієї погорди...

Минув так якийсь час. Султан уже давно призабув нещасливу дівчину. А Наджіл зуміла позискати любов ката і його жінки. Коли раз кат вернув до дому по своїй кровавій роботі, каже йому Наджіл:

— Ах, любий тату! Маю до вас одну просьбу. Кажіть мені зробити три вбрання, одно фіолєтне, друге червоне а третє біле! Крім цього хотіла би я мати черевички цих самих красок, Тай купіть мені ще й ліхтарню...!"

— Добре, дитинко! Іншаллаг? Завтра рано мати-меш усе.

І на другий день були вже всі три вбрання. Коли звечоріло, надягнула Наджіл фіолєтне вбраннє, начеб хотіла спробувати. Воно було так дуже до лиця гарному дівчати, що зовсім була схожа на фіялку. Кат і його жінка дуже були раді. Потім дівчина вдала умученої й відійшла до своєї дімнатки. Тут перечикал хвилинку. Опісля взяла Наджіл ліхтарню й вискочила крізь вікно. Біжить і біжить, аж прибігла до employ серою. Посипала вбраннє пилом та так тяжко віддихає, що здавалося запри в ньої дух, а личка зачервонілися.

Мерщій застукала до дверей сераю. Чийсь голось спитав, хто це. Тоді Наджіл розповіла, що втікає перед лихими людьми, які завзялися на її життя. Просила прибіжища й охорони. Сторож відповів, що тут султанська палата, і він не може відчинити. В она дальше просить так жалісно, щоби отворити їй і позволити засвітити свічку, бо вітер загасив її. Отворилися вкінці зі скрипотом тяжкі залізні двері... Старий, сивий палатний дверник убрмотячи хотів засвітити їй ліхтарню, щоби мерщій йшла собі дальше відсіля. Але Наджіл попросила води, і то так мило і чемно, а при цьому виглядала так гарно, що старець эмилосердився. Готов був усе зробити для неї.

„Пожди хвилинку, — мовив він — принесу тобі води у чаші самого великого везира! Та перше скажи мені, як тебе звати".

Дівчина відповіла, що називається „Темна фіялка" й по цих словах утікла, так скоро як і прийшла. Коли дверник вернув із срібним збаном і золотою чашою, дівчини вже давно була за горами. Шукав він і кликав її, та вже не найшов.

Став старий дверник мов не свій, що дівчина десь так нечайно пропала, аж розхорівся. Тож і не дивниця, що лишив він браму палати цілу ніч отвором, та що на другий день рано найшли його біля дверей у глибокомі сні. Коли вкінці добудилися його, перше слово, яке вимовив, було: „Ах! Темна фіялко! Втратив я тебе!" Всі ломили собі голови, що значуть ці дивні його слова. Падішах дуже розлютився, що так недбало пильнується брами палати. Тому прикликав до себе великого везира й загрозив йому, що зле скінчиться з ним, коли не дізнається, яка тайна в цьому. Великий везир, що цієї ночі сам стерегти-ме палатної брами.

Другого вечера дівчина вбрала червоне вбрання і знова зявилася перед брамою сераю. І знов розповіла цю саму пригоду. Великий везир, переодітий за дверника, відчинив двері. Та як тільки побачив гарну дівчину, залюбився по уха в Наджізі. Спитав як називається. Наджіг сказала, що називається „Червона фіялка" і просила світла, щоби засвітити собі свічку. Коли ясне світло свічки впало на неї, виглядала у свойому червоному вбрані так чудово гарно, що великий везир, коли глянув на неї, аж серце завяло в його.

А Наджіг мізнала, що це перед нею не звичайний дверник, але якийсь визначний чоловік. Тому мовила до його звінким, влесливим голосом: „Дженім, дdriверник у, таточку любий! Змилосердися хоча трохи надімною! Глянь, як я бігла, пити хочеться мені дуже. Подай капелинку води". І великий везир відповів в покорі: „Твій приказ сповню я з цілої душі, султаним — пані моя! Принесу тобі води у власному султановому збані".

Та лєдви він відвернувся, пропала „Червона фіялка" скорою ходою. А як великий везир вернувся, а голубка улетіла до иншого раю, упав він зломаний жалем. І вдруге брама палати цілу ніч була отворена. Не знав уже султан, що йому думати, коли найшли великого везира біля дверей наче неживого. І він теж коли пробудився не говорив нічо більше, лише: „Ах, червона фіялко і я мав би так втратити тебе!" А султан подумав собі: що властиво белендить цей чоловік? І рішився сам слідуючої ночі стерегти браму.

А слідуючого вечора надягла Наджіг своє біле вбраннє. Знова застукала до брами палати. І відчинив їй сам султан, переодітий за дверника. Але Наджіг пізнала султана. Знала, що він хоче її приловити. Тому взяла собі до помочі всю свою краснорічивість і красу. Коли розповіла свою дивну пригоду, що її гонять лихі люде, султан геть захопився її красою. Бідняга довгий час споглядав на неї як не свій. А коли хотіла відійти, просив він її, щоби лишилася тут і не йшла назад на вулицю між недобрих людей. Та дівчина відповіла, що її мати недужа, тож вона мусить принести для неї ліки! Султан готов був післати першого лікаря сараю, але дівчина ніяк не хотіла. Казала, що хотіла з товаришками піїти до купелі, ось уже в неї під пахвою готове вбрання. Султан їй на це, що вона може викупатися і в купальни султанського гарему, тай просив її лишитися. Дівчина згодилася й казала йому запровадити себе до гарему. Коли він так іде попереду, каже дівчина:

— Бекджі Баба! Дядьку дверднику! Чи це гарно, щоби ти позволив на це, щоби я слабосила дівчина сама несла цей мій тяжкий клунок, в якому моє купальняне вбрання? — Тоді султан мерщій забрав від неї клунок, щоби самому нести. Але султан уже так залюбився був, що рішився взяти собі Наджіг за жінку, впровадити її до гарему, яко султанку. І йшов він так попереду неї, в одній руці ліхтарня, в другій клунок.

А потім спокійно ждав перед дверми купальні. Але в середині не було деревляних купальняних черевиків. І небаром почувся голос Наджіги. Вона злісно кликала, що це ганьба, щоби в султанській купальні не було купальняних черевиків. Їй зимно на холодній марморній долівці. Забрався султан укати їй деревляних черевиків. Вона вистромила крізь двері одну, потім другу ногу, і султан надягнув їй черевики. По купелі вийшла. Так її бажанне, яке вона висказала в розмові з сестрами, в части сповнилося. Ще одно лише бракувало... Та і про це подумала вона і відважно поклепала султана по плечах. „Я вдоволена з тебе!" — викликнула вона з осміхом. „Падішаху, ось ти навчився чогось! Коли жінка забажає чого, то її бажанням не стане на дорозі навіть кат кровавий!"

Падішахови майнула згадка в голові. „Що", викликнув він переляканий, „кат не вбив тебе?" „Ні, мій падішаху! — каже дівчина. „Сотворіння, що не має вмерти, Бог усюди берегти-ме. Судьбу годі змінити!" Тепер падішах зовсім не сердився на ката, противно був дуже вдоволений. Сам дорікав собі, що хотів позбавити життя таке миле сотворіння. Бо дівчина була гарна, невинна і чиста як ангел небесний. І мовив падішах їй: „Коли я тепер по повелінню Господньому візьму собі за законну жінку, згодишся на се, чи не згодишся — коли захочеш бути недоброю?"

Дівчина припала султанови до ніг.

„Прости мені, пане!" мовила вона. „Все, що я зробила, сталося лише на це, щоби я тобі доказала велич і силу господню. Не було в мене зовсім лихих замірів. Це що мені предкладаєш, перевисшає усяке щастя. Коли ти не вважаєш низше своєї чести взяти за жінку таку вбогу дівчину, то я не відкидаю мого щастя!"

Потім сорок днів і сорок ночей обходили пишно і гучно весіллє, а падішах і його жінка до кінця свого життя в добрі і щастю.

В КОЖДІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ХАТІ ПОВИННА НАХОДИТИСЬ ЧАСОПИСЬ „СВОБОДА".